

Õiguskantsler

Andres Anvelt
Justiitsministeerium
info@just.ee

Teie 10.10.2014 nr JUM/14-1384/-1K, 8-
1/14-7868

Meie 10.11.2014 nr 18-2/141312/1404636

**Arvamus julgeoleku- ja
taustakontrolli seaduse eelnõu kohta**

Austatud hr justiitsminister

Tänan Teid võimaluse eest avaldada arvamust julgeoleku- ja taustakontrolli seaduse eelnõu kohta. Vabandan, et minu seisukoha esitamine on viibinud.

Minu arvates on positiivne, et julgeoleku- ja taustakontrolli puudutavad normid saavad kavandatu kohaselt ühtse regulatsiooni eraldiseisvas seaduses. Samuti on tervitav julgeolekukontrolli ja eriti taustakontrolli läbiviimist puudutava haldusmenetluse senisest täpsem reguleerimine ning täiendavate menetluslike garantiide loomine kontrollialuse isiku ja tema lähedaste jaoks. Siiski pean vajalikuks rõhutada järgnevat.

Eelnõu kohaselt on taustakontrolli teostamine mitmetel juhtudel, eelkõige piiratud tasemega riigisaladusele juurdepääsu õiguse andmise otsustamiseks (eelnõu § 8 lg 1) ja teenistuskoha iseloomust tuleneva põhiseaduslikku korda ähvardava ohu hindamiseks (eelnõu § 9 p 3), selle asutuse või põhiseadusliku institutsiooni ülesandeks, mille koosseisu vastav ameti- või teenistuskoht kuulub (eelnõu § 12 p 1). Taustakontrolli teostamine seisneb taustakontrolli meetmete rakendamises, sh mitmesugused isikute eraelu puutumatust riivavad teabe kogumise meetmed (eelnõu § 20), kogutud teabe analüüsis ja otsuse vastuvõtmises. Kehtiv riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadus näeb ette piiratud tasemega riigisaladusele juurdepääsu õiguse andmise otsustamiseks vajalike meetmete rakendamise ja juurdepääsuõiguse mitteandmise või selle äravõtmise otsustamise julgeolekukontrolli teostamiseks pädeva asutuse poolt, st see on üldjuhul Kaitsepolitseiameti ülesanne (RSVS § 27 lg 4, lg 8, lg 10 p 3 ja § 48). Seega lisab kavandatav regulatsioon paljudele asutustele, sh Õiguskantsleri Kantseleile, täiendavaid ülesandeid, mille täitmiseks puuduvad praegu vajalikud oskused ja teadmised ning praktiline kogemus. Ilma eelteadmisteta on väga keeruline hinnata, mida kujutab endast konkreetset juhul oht põhiseaduslikule korrale ning kas ühe või teise ametikoha iseloom on selline, et tingib

turvakontrolli teostamise vajaduse.¹ Sensitiivset teavet valdavate ja taustakontrolliga seotud hinnanguid tegevate ametnike hulk suureneb märkimisväärselt ning paraku suurendab see ka teabe kuritarvitamise ja olukorra ebaõige (või vähemasti asutusei ebaühtlase) hindamise riski. Seetõttu on minu arvates äärmiselt oluline eelnõu seaduseks saamise korral läbimõeldud ja piisava mahuga täiendõppe läbiviimine, mis tagaks taustakontrolli õiguspärase ja ühtsel meetodikal põhineva läbiviimise.

Eelnõu § 38 näeb ette järelevalve teostamise seaduse täitmise üle. Muuhulgas on paragrahvis nimetatud õiguskantslerit kui seaduse täitmise üle järelevalvet teostavat organit. Normist ei tulene iseseisvat alust õiguskantsleri tegevuseks, vaid see üksnes viitab õiguskantsleri seadusest (ÕKS) tulenevale pädevusele. Eesti seadustes ei ole seni olnud tavaks tuua riiklikku või haldusjärelevalvet reguleerivate normide kõrval eraldi välja õiguskantsleri pädevust (nn ombudsmani pädevus) põhiõiguste ja -vabaduste järgmise kontrollimisel avaliku võimu tegevuses. Ehkki julgeoleku- ja taustakontrolli teostamine võib teatud juhtudel seonduda intensiivsete põhiõiguste piirangutega ning õiguskantsler selles valdkonnas ÕKS-i alusel kahtlemata järelevalvet teostab, ei pea ma põhjendatuks ka käesolevas seaduses õiguskantsleri järelevalvepädevuse eraldi välja toomist.

Veelkordset ülevaatamist ja selgitamist eelnõu seletuskirjas võivad minu hinnangul vajada isikute ringi kindlaksmääramise põhimõtted, kelle suhtes taustakontrolli (eelkõige taustakontroll põhjendatud vajadusel, eelnõu § 9) teostatakse. Küsitav on, kas ka näiteks suuremahuline korruptsioonioht avalikke ülesandeid täitvates või riigi omandis olevates eraõiguslikes juriidilistes isikutes ei kujuta endast ohtu riigi julgeolekule, mille ärahoidmiseks peaks vajadusel samuti olema võimalik teostada taustakontrolli.

Austusega

/allkirjastatud digitaalselt/

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri volitusel

Mait Laaring 6938432
Mait.Laaring@oiguskantsler.ee

---

¹ Seetõttu on keeruline ka hinnata, kas eelnõus esitatud meetmed tegelikkuses võimaldavad asjakohast ohtu välja selgitada (oluline mh turvakontrolli läbiviija vastutuse hindamisel, kui hiljem selgub, et konkreetse isikuga on „probleeme“).